

Дејан В. Поповић

Економска школа

Ваљево

МУЗИЧКА ШКОЛА „ЖИВОРАД ГРБИЋ“ ВАЉЕВО (1954-1969)

АПСТРАКТ: У овом шекстиу аутор анализира оснивање, делатности и утицај на културни живот Ваљева једне музичке установе, у периоду од 1954. до 1969. године. Како је школа радила у ова већ давна времена, како је анимирала будуће ученике и културну јавност града, а и шире, тема је овог рада.

Нижа музичка школа у Ваљево основана је одлуком народног одбора општине Ваљево од 24. септембра 1952,¹ а почела је са радом 1. октобра 1954.² у две омање просторије зграде у улици др Пантића 103/1. Разлог што школа није почела са радом септембра 1952, треба тражити у чињеници да у то време у Ваљево није било довољно стручног кадра.

У први разред Музичке школе примана су деца на основу положеног пријемног испита „а свако ко је завршио најмање први разред основне школе, а да није старији од 12 година“. Задатак школе био је да „подиже ниво музичке културе деце и да припреми стручни кадар за средње и војне музичке школе ЈНА“.³

Ученици су примани у поједине разреде по музичком знању које су показали на пријемном испиту (неки ученици су се приватно музички образовали и полагали испите у београдској музичкој школи „Мокрањац“, а неки су завршили музички курс при Културно-уметничком друштву „Абрашевић“ 1950/51. и тако прелазили у више разреде. Одмах после пријемних испита извршена је подела ученика по класама и предметима.

-
- 1 МИАВ, Фонд: СО Ваљево, Записници заседања градског народног одбора града Ваљева у 1951. и 1952. години, инв. бр. књ. 4
 - 2 Миав, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), Деловодни протоколи за 1954-1956. годину, инв. бр. књ. 8
 - 3 Исто, Правилник о унутрашњем уређењу и раду за 1962. годину, кт. бр. 32

Документ о оснивању Музичке школе

Организација и рад школе

По свом оснивању школа је имала одсеке за виолину и клавир. На пријемним испитима укупно се пријавило 117 кандидата, а 54 је примљено (од тог броја 34 у првом, 15 у другом, 4 у трећем и један у четвртном разреду). Одсек клавира бројао је 36 ученика, а одсек виолине 18.⁴

Рад у школи заснивао се на појединачној и групној настави, а ученици су могли да се упишу само на један одсек. У школи су постојали пријемни, контролни, разредни, накнадни, поправни и приватни (ванредни) испити. Испити су се полагали пред испитном комисијом од, обично, три члана. На крају првог полугодишта одржавали су се контролни, а на крају школске године разредни испити. Ученици оцењени слабом оценом из главног предмета понављали су годину, а они који су били оцењени slabим оценама из једног или више упоредних предмета, упућивали су се на полагање поправног испита. Исти су могли да понављају само једну школску годину; у случају да то буде и други пут, губили су право на школовање. У систему оцењивања коришћене су оцене одличан (5), врло добар (4), добар (3), недовољан (2). Пријемне испите полагали су кандидати који још нису били уписани у музичку школу или ученици који су из било којих разлога прекинули школовање у трајању од најмање годину дана. Ванредни ученици могли су без обзира на године старо-

4 Исто, Уписница класа: виолина, клавир школске 1954-1956. године Ниже музичке школе, инв. бр. кв. 11

сти да полажу и више разреда у току школске године. Ученици су имали обично недељно два часа инструменталне наставе и највише четири часа наставе теоретских предмета. Од теоретских предмета су изучавали солфеђо, теорију музике и хор. Ученицима без инструмента, жељним увежбавања, школа је омогућила коришћење школских инструмената, уз плаћање накнаде чију је висину одређивао школски одбор, у зависности од материјалних могућности родитеље и ученика. Школа је имала и малу школску библиотеку (нототеку) са 61 књигом.⁵

Од самог почетка рада школе ученици и наставници имали су невоља због недостатка инструмената, јер више од половине ученика није имало своја учила. Нарочито је тешка ситуација била са наставом клавира. Изнајмљивањем школског инструментаријума створиле су се потешкоће око распореда

Зграда Музичке школе

часова, јер су за вежбања обично коришћени вечерњи сати, а заинтересованих малиша је било много. Колико је ситуација са училима била тешка, говори и податак да су се школске 1956/57. два ученика служила једном школском виолином, од 49 ученика клавира само 16 је имало свој инструмент, а 7 ученика

5 Исто, Правилник о унутрашњем уређењу и раду за 1962. годину, кут. бр. 32

Исто, Правилник о унутрашњем уређењу и раду Ниже музичке школе у Ваљеу за 1956. годину, кут. бр. 32

вежбало је на једној школској труби.⁶ Питање набавке учила је акутан проблем школе. Цене инструмената су веома високе, а могли су се купити само у комисионим радњама. Једно поређење: нов кларинет типа „Амати“ децембра месеца 1955. коштао је 50.000, а директор школе јула месеца 1956. имао је плату од 10. 300 динара.⁷ У таквим околностима, а са малим буџетским средствима, школа свакако није могла често да купује учила, ма колико то потребе тражиле.

Током прве школске године 1954/55, као нова, специфична установа, Музичка школа се тек упознавала са организацијом наставе, наставним планом и програмом, литературом, правилницима. Све наведено тражено је од београдских школа и секретаријата Удружења музичких педагога који су по том питању имали искуства.⁸

Из годишњег извештаја Ниже музичке школе, школске 1954/55, налазимо опис из кога се види да су школске просторије биле веома мале и да нису могле да задовоље педагошке захтеве. Једна је просторија служила за вежбање ученика који нису имали свој инструмент, а друга је служила за индивидуалну наставу клавира и групну наставу солфеџа. Та иста просторија служила је и за одржавање родитељских састанака. Из истог документа сазнајемо да је то и канцеларија школе која је без довољно учионица за индивидуалну и групну наставу солфеџа, хора, интерних часова, родитељских састанака. Међутим, треба напоменути да најближа околнина није имала ни смисла ни слуха за делатност ове установе, па се често нарушавала тишина преко потребна за рад, испољавала се потпуна небрига при чувању школске зграде. Свему овоме треба да додамо податак да су у самој згради одређеној за музичку школу, на спрату становале три породице и да се управа школе залагала да се станари иселе.⁹

Од самог почетка рад Музичке школе у Ваљево прате три озбиљна проблема: недостатак кадра, простора и станова за предаваче. У току прве године, а нарочито касније, било је случајева да су због тешких материјалних услова наставници принуђени да напусте службу. Професори и наставници су заобилазили Ваљево зато што нису могли да добију стан, а у најбољем случају школа их је могла да ангажује као хонорарце.

Школске 1955/56, ради што свеобухватнијег музичког образовања, одлучено је да се уведу гудачки и дувачки одсеци.¹⁰ Поред одсека виолине и клавира, уведени су нови предмети контрабас, виолончело, труба, кларинет. Тежње да Музичка школа постане озбиљна установа, са више одсека, водиле су неминовности ангажовања већег броја музичара, а то је значило да ће школа имати више ученика и већа финансијска потраживања од Народног одбора

6 Исто, Извештај о раду школе за 1956. годину, дел. бр. П-100/56

7 Исто, деловодни протоколи за 1954-1956. годину, инв. бр. књ. 8
Исто, персонални списи, дел. бр. 277

8 Исто, деловодни протоколи за 1954-1956. годину, инв. бр. књ. 8

9 Исто, Списи за 1967. дел. бр. 114/1

10 Исто, Уписница група: клавир, виолина, труба, контрабас, виолончело, кларинет за 1955/56. год. Н. М. Ш. инв. бр. књ. 12

градске општине (НОГО) Ваљево као финансијера. За потребе наставе, најбољи су били наставници и професори из Београда, јер је ова школа већ сарађивала са њима, али ангажовањем београдских професора требало је да се плате њихови путни трошкови, што је све, наравно, оптерећивало ионако скроман фонд школе. Зато је одлучено да се ангажују војни музичари из Ваљева, јер је Ваљево као седиште некадашње Дринске дивизије имало своју војну музику. Војни музичари су склапали хонорарне једногодишње уговоре са школом, а давали су часове два пута недељно. Професори са Музичке академије у Београду и београдских средњих музичких школа довођени су у установу иницијативом директора школе и то обично крајем првог полугодишта када су одржавани контролни испити и крајем школске године када су присуствовали комисијама при годишњим испитима и оцењивању. После сваког испита београдски професори износили су своје утиске наставницима, критике и савете.¹¹

Услед честог коришћења многи инструменти кварили су се и оштећивали. Пошто у Ваљевоу у то време није било стручне занатске радионице за поправку музичких инструмената, школа је склапала погодбе са београдским занатским радњама које су оправљале школски музички инвентар. Клавир-штимери долазе из Београда. Ако би, нпр., пукла жица на школској виолини, ученици су плаћали трошкове жица, јер се нису могле наћи у Ваљевоу. Што се тиче дувачких и гудачких инструменат, ствар је била сличне природе.¹²

За разлику од одсека виолине и клавира, где је шест година изучавано градиво, на новим гудачким и дувачким одсесима то је трајало две године. При томе су на новим одсесима примани старији ученици, са развијенијим грудним кошом за дувачке инструменте, а слично је било и на одсеку виоле и контрабаса, за чије су свирање биле потребне снажније руке. Да би се омладини старијој од дванаест година омогућило да изучи неки музички инструмент, а исказује се воља и смисао ка музици, на ове нове одсеке примани су ученици од 13 до 19 година.¹³ Касније, школа је дозволила да се уписују и ученици до 22 године старости, а могли су да бирају између наставе трубе и контарбаса.

Школа је имала сарадњу са предузећима „Крушик“, „Стеван Филиповић“, Домом ученика у привреди и штампарским предузећем „Напред“, а по питању похађања Музичке школе заинтересованих радника-омладинаца. Међутим, многе фирме нису сарађивале са Музичком школом, а нису ни имале разумевање за овакву врсту активности својих младих радника, те је све то утицало да велики број ових ученика напусти школу и пре завршеног првог разреда.¹⁴

11 Казивања професора Музичке академије у пензији Јеле Кршић (писмо се налази у власништву аутора)

12 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), деловодни протоколи за 1954-1956. годину, инв. бр. књ. 8

Казивања Оливере Ђурђевић, бившег наставника школе, забележена јула 2001

13 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), извештаји школе за 1955/56 годину, дел. бр. П-90/56

14 Исто, списи за 1958. годину, дел. бр. П-9/58

Исто, списи за 1957. годину, дел. бр. П-38/57

У Ваљеву је 16. октобра 1955. заседала Оснивачка скупштина Удружења музичких педагога Ваљева, Шапца и Лознице. Седиште Земаљског одбора Удружења било је у Београду. По правилима Удружења, сваки град који би имао 20 чланова, могао би да формира свој, локални одбор. Међутим, пошто ниједан од ова три града на овај начин није могао да формира свој одбор (јер су музички колективи били мали), онда је нађено практично решење да ова три града споје своје чланство у један музички одбор. Идеја водила Удружења музичких педагога Ваљева, Шапца и Лознице била је да ове музичке, уметничке школе, обједине свој рад, омасове удружење, међусобно се стручно саветују и да раде на подизању музичких знања ученика. Да би се помогло стручно усавршавање кадрова, Удружење је организовало разне течајеve.¹⁵

Школске 1956/57. оформљен је одсек флауте, тако да је сада школа имала 7 одсека. Сумирањем искуства из прошлих година, школа је одлучила да формира ђачки оркестар од 24 ученика, а у коме би били заступљени виолинисти, челисти, контрабасисти, трубачи и флаутисти. На тај начин покушало се са формирањем малог камерног оркестра који не би био само оркестар Музичке школе, већ и први оркестар камерне музике у граду.¹⁶

Педесетих година, док школа није добила све просторије на спрату зграде, дешавало се да због мањка простора клавир и дувачки инструменти својом јачином сметају настави виолине, што наравно, педагошким и другим захтевима није одговарало. Због тога је настава трубе, флауте, чела и контрабаса одржавана у просторијама канцеларије.¹⁷

Условима рада Ниже музичке школе у Ваљеву многи су се чудили,¹⁸ већином наставници других музичких школа. Треба изнети податак да су се последњи станари иселили из зграде тек 1960, ослободивши две мале собе и помоћну зградицу.¹⁹ Све до 1956. школа није имала ни телефон, ни писаће машине. Репортер локалног листа „Напред“ овако је маја месеца 1959. описао простор Музичке школе: „У Улици др Пантића бр. 103, налази се, дубоко у дворишту, једносpratна зграда. До ње се посетилац мора пробијати кроз рубље разапето на конопцима, мора се провлачити кроз узак отвор на зиду и обићи “около, па на мала врата”. Али се посетилац неће љутити. Исплати се ово провлачење и пробијање, пошто ће се наћи у згради која преко целог дана свира - у Нижој музичкој школи”.²⁰

У оскудици радовала је чињеница да су се војни музичари одлично прилагодили условима рада у школи, па су постизали одличне резултате са ученицима, који су освајали бројне награде на музичким фестивалима. На тај начин

15 Исто, записници седница школе 1955-1965, Записник оснивачке скупштине Удружења музичких педагога, одржане у Ваљеву 1955. године

16 Исто, Извештај о раду школе за 1956. годину, дел. бр. П-90/56

17 Исто, Извештај о раду школе за 1957. годину, дел. бр. П-102/57

18 Исто, Записник оснивачке скупштине Удружења музичких педагога, одржане у Ваљеву 1955. године, ктут. бр. 30.

19 Казивања Миодрaга Ратковића, забележена јуна 2001

20 З. Јоксимовић, „У згради која свира“, „Напред“ бр. 552 од 15. маја 1959, стр. 4

они су се показивали као добри педагози, и без обзира што нису могли да дају адекватно знање инструмента ученицима у старијим разредима, савесно су обављали задатке.²¹ Дobar део ученика дувачког одсека слабо је долази на наставу, коју су одржавали војни музичари, а ти изостанци сметали су да најбољи од таквих ученика учествују у раду школског оркестра. Ипак, и овако проређени школски оркестар одржавао је приредбе, а највише заслуга за успешан рад имао је наставник контрабаса и флауте Војислав (Војтех) Јанда, војни музичар, пореклом Чех.²²

Управа школе оформила је од школске 1958/59. тзв. припремни разред на који су се уписивали малишани од 6 и по до 9 година старости. Припремни разред давао је музичко предзнање ученицима, на коме се уочавало које је дете талентовано за музику, а које не. До тада, на одсек виолине и клавира уписивао се велики број ученика, али је и приличан број деце отпадао због слабијег рада, незаинтересованости или незрелости. Ученици полазници припремног разреда су оцењивани, у школским књигама давана је стручна оцена наставника да ли је дете способно да се упише у I разред музичке школе, а ако није, да понови припремни разред. Поменути разред оформљен је на одсеку клавира и виолине.²³ Следеће школске године отворен је одсек хармонике који је изазвао велико интересовање међу родитељима и малишанима.²⁴

Почетком шездесетих година показивала се дотрајалост школског инвентара и учила. При оснивању школе 1954. добијен је стари расходовани намештај од основних школа у граду, а на тај начин набављени су и инструменти. Понекад, за потребе наставе, родитељи су набављали инструменте школи, јер она није имала средства, због чега је ова установа слабо слала своје раднике на стручно усавршавање и дошколовавање.

Од школске 1961/62. уведен је продужни разред намењен оним ученицима који су изражавали жељу да се даље музички образују, а нису имали могућности да упишу неку средњу школу.²⁵ Ови ученици били су добродошли у раду школског оркестра. Поред школског оркестра успешан је био и оркестар хармоника и мешовити хор.

Музичка школа је одржавала вишегодишњу сарадњу са инспекторима наставе, чија се управа трудила да уведе савремену литературу и методологију у музичко образовање. Инспектор клавира била је проф. Јела Кршић, виолине проф. Љубивоје Николић, трубе проф. Алојз Стрнад, хармонике проф. Војислав Вуковић, солфеђа проф. Бора Поповић, а на контролне испите долазила

21 Казивања Оливере Савић-Дивљановић, бившег директора школе, забележена 21. 6. 2001

22 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), извештаји о раду школе за 1959. годину, дел. бр. П-85/59

23 Исто, деловодни протоколи 1958-1964, инв. бр. књ. 10
Исто, извештаји школе за 1959. годину, дел. бр. П-85/59

24 Исто, извештаји о раду школе за 1960. годину, дел. бр. П-10/60

25 Исто, Уписница класа: клавир, виолина, хармоника, труба, кларинет за 1961-1962. књ. бр. 18

је и проф. Бојана Дунђерски. Ови професори понекад су и држали часове у школи.²⁶

Школа је до 1962. носила наив Нижа музичка школа, када је промењен у Школа за основно музичко образовање. Скупштина општине Ваљево, на седници од 28. априла 1965. Донела је решење „да се школи за основно музичко образовање у Ваљеву да назив Школа за основно музичко образовање „Живорад Грбић” Ваљево”²⁷.

Крајем септембра 1965 школа се привремено преселила у зграду некадашње касарне, у улици Карађорђевој 118. За потребе школе, ослобођено је 10 просторија различите величине. У свима се настава изводила, али саме учионице функционално нису биле прилагођене индивидуалној настави, због специфичности рада музичких школа.²⁸ Пре уселења у другу зграду, ништа није учињено по питању адаптације, већ се за наставу користила онаква каква је и била. Услед повећања наставног простора, управа школе одлучила је да повећа и број ученика на свим одселима па их је у школској 1965/66. више за око 17%, а број наставника остао је исти, са великим бројем прекобројних часова, па и преко законом дозвољене норме.²⁹ Због тога су примљени нови хонорарни наставници, што је све оптеретило ионако скроман новчани фонд школе.

Већ тада у колективу се осећала слаба координација стручних актива и шефова одсека, лоши међуљудски односи, проблеми појединих класа које су биле мале и претиле да се угасе (упоредни клавир, дувачки одсеци), а с друге стране несразмерно је велики број уписаних ученика на одсеку хармонике који је апсолутно доминирао у односу на број других инструмената, јер је бројао више ученика него сви одсеци заједно па се са правом говорило да је ова школа, школа хармонике.³⁰

На предлог Наставничког већа Музичке школе, Савет школе донео је одлуку да се изврши нова систематизација радних места за школску 1965/66. Ова систематизација била је тим потребнија што није било довољно ни наставног, ни стручног кадра за поједине одсеке, па је и организација наставе била на недовољном педагошком нивоу. Школи је недостајало стручњака на свим предметима, од клавира до флауте и солфеђа. Нарочито је тешка ситуација била са организацијом наставе хармонике, јер је овај одсек био нов у целој земљи, без довољно литературе и предавача.³¹

Скупштина општине Ваљево и Савет за просвету и културу јуна 1966. доносе следеће закључке:

26 Исто, платни спискови за 1956. годину дел. бр. 95, кут. бр. 36.

Исто, платни спискови за 1958. годину, дел. бр. 224, кут. бр. 36

27 Исто, списи за 1965. годину, дел. бр. П-182/1

28 Исто, извештаји школе за 1966. годину, дел. бр. 118/1

29 Исто, записници седница Савета школе 1965. године, инв. бр. књ. 2

30 Исто, извештаји школе за 1966. годину, дел. бр. 10/1

31 Исто, списи за 1965. годину, дел. бр. 01-150/1

1) да се у наредном периоду смањи број ученика услед недовољног броја стручног кадра,

2) да се упис ученика у I разред школске 1966/67. неће вршити и

3) да се побољша организација рада у школи и уклоне међусобни сукоби.³²

Организација рада у школи средином шездесетих година није одговарала педагошким захтевима музичке културе. Наиме, одсеци дувачких инструмената (флауте, трубе, тромбона) као и гудачких одсека (виоле, виолончела и контрабаса) нису постојали, иако се уписивао изванредан број старијих ученика, али су они, услед својих обавеза и недисциплине, брзо напуштали ове одсеке који су се потом гасили. Тако је маја 1966. укинут предмет упоредни клавир, због отежавајућих услова рада у школи.³³

БРОЈНО СТАЊЕ ИНСТРУМЕНТАРИЈУМА У ШКОЛИ								УКУПНО
ИНСТРУМЕНТ	ШКОЛ ГОД. 1954/55	ШКОЛ ГОД. 1955/56	ШКОЛ ГОД. 1956/57	ШКОЛ ГОД. 1957/58	ШКОЛ ГОД. 1958/59	ШКОЛ ГОД. 1959/60	ШКОЛ ГОД. 1960/61	
ВИОЛИНА	6	5	3			1		15
КЛАВИР	2			1				3
КОНТРАБАС		2						2
ВИОЛОНЧЕЛО		1	1					1
КЛАРИНЕТ		3	3		2	1		9
В-ТРУБА		1	1		1			4
ФЛАУТА			3					3
УДАРАЉКЕ					2			2
ХАРМОНИКА						3		3
ПУЛТ ЗА НОТЕ								0

Стање инструментаријума 1954-1961.

Школа је обележавала свој дан, а он се прослављао 21. фебруара. Тим поводом школа је обично приређивала јавни концерт на који су биле позване многе угледне званице, између осталих и породица Живорада Грбића.³⁴

Међутим, Музичку школу „Живорад Грбић“ у Ваљеву потресали су многи унутрашњи проблеми и нераумевања, што је све сметало да у граду ужива репутацију какву би једна установа ове врсте морала да има. На ове тешкоће свакако је утицао и недостатак финансија, нераумевање средине, зграда коју школа није имала, а проблем наставног кадра школа никако није могла адекватно да реши. Поред тога, рђави односи у колективу онемогућавали су из-

32 Исто, списи за 1966. годину, дел. бр. 165/1, кут. 33

Исто, записници седница школе, дел. бр. 01-195/1-65 год., кут. бр. 30

33 Исто, записници седница школе, дел. бр. 01-102/1-66 г., кут. бр. 30

34 "Дан Музичке школе у Ваљеву", „Напред“ од 25. фебруара 1966. године, бр. 892, стр. 5
Казивања Зоране Грбић Хорват, кћери Живорада Грбића, забележена јуна 2001

БРОЈНО СТАЊЕ ИНСТРУМЕНТАРИЈУМА У ШКОЛИ							УКУПНО
ИНСТРУМЕНТ	ШКОЛ. ГОД. 1961/62	ШКОЛ. ГОД. 1962/63	ШКОЛ. ГОД. 1963/64	ШКОЛ. ГОД. 1964/65	ШКОЛ. ГОД. 1965/66	ШКОЛ. ГОД. 1966/67	
ВИОЛИНА	1		4				5
КЛАВИР							
КОНТРАБАС			1				1
ВИОЛОНЧЕЛО							
КЛАРИНЕТ							
Б-ТРУБА	1	1					2
ФЛАУТА							
ХАРМОНИКА	1	2	1	1			5
ЕЛ. ОРГАНА				2			2
ТРОМБОН				1			1
БУЂЕЉНИ		1					1
ТРИАНГЛ							
ЧИМЕЛЕ	2						2
ЗВЕЧКЕ					2		2
КСИЛОФОНИ					2		2
ТАМБУРИНИ					1		1
ГИТАРА						1	1
ПУЛТ ЗА НОТЕ			10		17		27
МЕТРОНОМ					1		1

Стање инструментаријума 1961-1967.

вршење радних задатака колектива и утицали на квалитет рада наставника и ученика.³⁵ Школа је наставила даље да ради захваљујући највише захтевима родитеља који су хтели да им се деца музички образују, а и потребама града и културе за оваквом врстом установе.

Школске финансије

Нижа музичка школа „Живорад Грбић“ била је буџетска установа, а финансирао ју је НОГО Ваљево, а касније Скупштина општине (СО) Ваљево. Школа је већином остваривала приходе из средстава Фонда за школство СО Ваљево, а укупан приход је сакупљала из следећих извора:

- из средстава Фонда за школство СО Ваљево,
- из сопствених прихода насталих обављањем услуга организацијама, предузећима, установама и појединим лицима,

35 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), записници седница школе, дел. бр. 01-7/1-67 г. кут. бр. 30

- од музичке делатности,
- од наменских ученичких уплата.³⁶

Наменски расходи школе највише су ишли на нето личне дохотке, доприносе на личне дохотке и материјалне расходе. Сам буџет школе није био довољан ни за основне плате, ни материјалне, оперативне и друге расходе (школа је увек имала скроман буџет).³⁷ Ни приходи од музичке делатности никад нису били велики. По одржању концерата (јавних часова), директор школе увек је подносио реферат школском одбору и полагао рачун о финансијској добити.³⁸ Колика је та добит била, можемо видимо на следећем примеру. Када је гостовала музичка школа из чехословачког града Шенова, септембра 1966. у Ваљеу, делегацији ове музичке школе, коју су чинила два професора, плаћени су трошкови смештања у хотелу „Бели Нарцис“ у трајању од два дана, а трошкови хотелских услуга износили су више од прихода једног концерта који је дала музичка школа „Живорад Грбић“ у току године.³⁹

Треба напоменути да су стварне потребе школе биле чак и до три пута веће него одобрени буџетски трошкови.

Утицај школе у културном пробрајају града

Интересовање једног мњења у Ваљеу било је велико за успостављање једне овакве школе. То јавно мњење, у почетку, чинили су родитељи ученика, културни и јавни радници града. Првог дана октобра 1954. ова школа обавестила је све осмогодишње школе у граду о почетку свог рада.⁴⁰ Неколико месеци по успостављању школа је дала први јавни концерт јануара 1955.⁴¹ Хроничар локалног листа примећује да оваквих приредби до тада није било у граду, а када су долазили извођачи са стране, представљајући се опусом класике „сала би скоро увек била празна“. Овом приликом концерт је био веома посећен, запажени солисти, а то је свакако био почетак едукативног утицаја музичке школе, пре свега на младе нараштаје. Ускоро су одржана још два концерта, две успешне и посећене приредбе.⁴² Ипак, чињеница је била да су већи део публике првих јавних концерата чинили родитељи и родбина ученика.⁴³

Не треба преувеличавати утицај који је ова установа у почетку имала. Класична музика у Ваљеу у то доба није имала неку дужу традицију извођења, па ни ова установа није везала широке народне масе. Школа је тек полако почела да „излази из својих зидова“.

36 Исто, Правилник о формирању и расподели укупног прихода, дел. бр. П-488/65, кут. бр. 32

37 Исто, извештаји школе за 1966. годину, дел. бр. 89/1

38 Исто, деловодни протоколи 1958-1964, инв. бр. књ. 10

39 Документа из породичне збирке Јосипа Боурека млађег

40 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), деловодни протоколи за 1954-1956 годину, инв. бр. књ. 8

41 „Први јавни наступ ученика музичке школе у Ваљеу“, „Напред“ бр. 346 од 4. фебруара 1955

42 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад грбић“ Ваљево (1954-1967), Извештај о стању ученика за 1954/55. годину, кут. бр. 34

43 Зоран Јоксимовић: „Без традиција“, „Напред“ бр. 484 од децембра 1957, стр. 5

Априла месеца 1956. у Ваљеву је забележено гостовање ученика Средње музичке школе „Станковић“ из Београда, која је дала јавни час, и за ваљевске ученике и за грађанство. Дана 22. маја 1956. одржан је концерт лозничке музичке школе, а у програму је учествовала и ваљевска музичка школа. Овом приликом позвана је као гост професор Музичке академије Јела Кршић.⁴⁴

Установе које су биле најактивније средином педесетих година у развоју музичког живота у Ваљеву, биле су Дом армије и Дом културе. При Дому културе је 1957. основано „Друштво пријатеља музике“.⁴⁵ Задатак овог друштва био је да се грађанству и омладини приближи калсична музика. Друштво је у току 1957. и 1958. године организовало више концерата, али се посета углавном сводила на ученике музичке школе. У Друштву пријатеља музике активни су били наставници музичке школе и професори са београдске Музичке академије, који су имали за циљ да путем семинара едукативно утичу на рад културно-уметничких друштава, радничку и средњошколску омладину. Почели су се одржавати концерти у сали Дома културе.⁴⁶ Наставници музичке школе педесетих година су знали да анимирају своје будуће ученике и да их подстакну да упишу ову уметничку школу. Овим предавањима следили су музички комади, у којима је доминирала допадљивост мелодије, јер је требало придобити публику и будуће ученике.

Почетком 1958. године, пре наведених музичких семинара, спроведена је анкета међу средњошколском омладином, у којој је требало одговорити на неколико питања везаних за музику.⁴⁷ Резултат је био поражавајући. О музици и музичким формама показало се „тотално незнање“. Писац новинског чланка констатује: „Разлог оваквог непознавања, непућеност млађих (ништа мање старијих, штета што међу њима није спроведена оваква анкета) у ову уметничку област, леже свакако у чињеници да их нико, никада, с њом није упознао. Оно часова певања у осмогодишњој школи, недовољно је да се добију, макар најосновнији појмови. Учесници анкете траже да им се омогући изучавање музике“.

Поједини наставници Ниже музичке школе имали су сарадњу са КУД „Абрашевић“ из Ваљева. Хор овог друштва педесетих година био је светла тачка друштва, квалитетан, а наставници су као солисти пратили певање хора и ишли на бројна путовања. Такође, музички су пратили слетове и вежбаче спортског друштва „Партизан“ из Ваљева. Многе школе приликом прослава тражиле су да наставници Музичке школе учествују у инструменталном делу програма.⁴⁸

44 МИАВ Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), Деловодни протоколи за 1954-1956. годину, инв. бр. књ. 8

45 Зоран Јоксимовић, „Без традиција“, „Напред“ бр. 484 од 13. децембра 1957, стр. 5

46 "Први концерт", „Напред“ од 7. марта 1958. стр. 5

47 "Млади и музика - трагом једне анкете", „Напред“ бр. 491 од 7. фебруара 1958. стр. 5

48 Казивања Оливере Савић-Дивљановић, бившег директора школе, забележена 21. јуна 2001

Око 1956. у Ваљеву се оснива Градски оркестар при КУД „Абрашевић“, који је водио Јосип Боурек, музички аматер и каснији председник Школског одбора музичке школе. Оркестар су чинили војни музичари; било је у њему Рома са Баира⁴⁹ и неколико ученика музичке школе. Овај градски оркестар појављивао се са већим или мањим паузама, свирао је дела класике, шлагере и цез музику, а музицирао је неколико година (шездесетих година је угашен, јер није било довољно средстава за његово егзистирање).⁵⁰

Ученици музичке школе сачињавали су гимназијски оркестар који је водио проф. Д. Мијановић. Гимназијски оркестар одржавао је концерте у великој сали Гимназије и у Дому културе, а ове приредбе биле су прилично посећене.⁵¹

Крајем педесетих година веома су популарне игранке, одржаване обично недељом од 15 до 19 ч. у згради Гимназије. Те приредбе, у оно време звани матинеи, поред Гимназије одржавани су у Техничкој школи и на њима свирали су већином ученици музичке школе. Почетком шездесетих приређиване су игранке од 19 до 23 ч. у Дому културе, а свирани су шлагери и диксиленд музика, веома популарна у то време.⁵²

Маја 1960. у Ваљеву су гостовали ученици Школе за основно музичко образовање „Др Војислав Вучковић“ из Београда, који су том приликом дали веома успешан концерт. У разноврсном музичком програму „публика је топло поздравила све извођаче, а нарочито Јована Колунџију, ученика трећег разреда виолине, који је наступао као солиста и „у оркестру“.⁵³ Сала Дома културе, где се одржавао концерт, била је пуна, нарочито ученика ваљевске музичке школе. Ово је била и прилика да ваљевски ученици упознају са достигнућима ове београдске музичке школе.

Доласком професора Трипо Симонутија у ваљевску Нижу музичку школу 1961. године, јавила се могућност да овај стручњак преузме школски оркестар. Професор Симонути био је веома активан и у хору „Абрашевића“ и замољен од професора Мијановића да држи овај градски хор.⁵⁴

По завршетку музичког фестивала, маја 1962, на коме су Ваљевци били домаћини и укупни победници у такмичењу музичких школа Србије, школа је дала веома посећени завршни концерт.

Године 1962. у ваљевску музичку школу дошао је композитор Душан Костић, који је поред рада у школи био ангажован као хоровођа КУД „Абрашевић“.⁵⁵

Многи наставници музичке школе, радећи са хором „Абрашевић“, знатно су допринели усавршавању рада овог друштва. Композитор и професор му-

49 Баир је део старог градског језгра Ваљева

50 Казивања Јована Туцовића, бившег ученика школе, забележена јуна 2001

51 Казивања Иване (Улчар) Матијашевић, бившег ученика школе, забележена јуна 2001

52 Казивања Миролуба Филиповића, бившег ученика школе, забележена јуна 2001

53 "Успели концерт", „Напред“ бр. 604 од 27. маја 1960

54 Казивања Трипо Симонутија, бившег професора музичке школе, забележена јуна 2001

55 "Композитор Душан Костић, нов хоровођа КУД „Абрашевић“, „Напред“ бр. 728 од 14. децембра 1962

Концерт гудача

зичке школе у Ваљеву Душан Костић 1963. написао је музику за Вуков сабор у Тршићу, а мешовити хор ваљевског „Абрашевића“ учествовао је на тој свечаној прослави. Поменути диригент написао је музику за Шекспиров комад „Сан летње ноћи“, за режију Миодрага Гајића, режисера ваљевског аматерског позоришта.⁵⁶

Новембра месеца 1963. у сали Дома културе одржан је веома успели концерт професора виолине муичке школе Т. Симонутија.⁵⁷

Слободне активности ученика у школи одвијале су се кроз рад оркестра и разних камерних састава. Када се школа повезивала са сличним културним установама у граду, онда је долазило до извесног прилагођавања при избору литературе, тако да је школа наступала 1964. са солистима и оркестром у оквиру прославе Дана армије, са пригодним програмом, а 1965. учествовала је на прослави јубиларне шездесетогодишњице КУД „Абрашевић“.⁵⁸

По пресељењу у нову зграду школске 1965/66 године створени су повољни услови за рад оркестра и захваљујући њима, школски оркестар је био у могућности да изведе три јавна наступа у граду, а четврти је био наступ са хором основних школа, кад је пратио цео слетски програм у оквиру прославе Дана младости. Осим ова четири градска наступа, оркестар је извео четири врло успела концерта у Лозници и Бањи Ковиљачи.⁵⁹

56 Казивања Душана Костића, бившег професора музичке школе, забележена 20. јуна 2001

57 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), записник са седница школског одбора Н. М. Ш. у Ваљеву 1963-1965, инв. бр. књ. 1

58 Исто, извештај о раду школе за 1963. годину, дел. бр. П-96/64

59 Исто, Извештај школе за 1966. годину, дел. бр. 118/1

Председник школског одбора Јосип Боурек био је спона између ваљевске музичке школе, Скупштине општине Ваљево и чешких музичких школа и професора музике из ове земље. У сали Дома културе приређен је септембра месеца 1966. солистички концерт ученика музичке школе из чехословачког града Шенова.⁶⁰ Боурек је више пута одлазио у Чехословачку, сарађивао са чешким професорима музике из Шенова и водио чешке ученике по многим градовима Југославије, па између осталих и у Ваљево.⁶¹

Фестивали школе

Друштво пријатеља музике у Зајечару и зајечарска Нижа музичка школа организовали су 12. и 13. маја 1956. омладински музички фестивал.⁶² Намера организатора била је да се организује такмичење нижих музичких школа Србије (без учешћа београдских), где ће школе моћи да упореде своје резултате и достигнућа по питању музичког образовања младих.

Наставничко веће Ниже музичке школе Ваљево одлучило је, уз сагласност школског одбора, да школа узме учешћа на првом зајечарском Фестивалу 1956.⁶³ Школа је изашла са следећим програмом.⁶⁴

Снежана Лукић, ученица III разреда, стара 15 година, свирала је на клавиру Менует и Алегро од Моцарта

Зорица Илић, ученица IV разреда, стара 14. година, свирала је на клавиру дело Ст. Рајичића: Мала свита

Јован Туцовић, ученик V разреда, стар 16 година, свирао је на клавиру комаде Отокара Шина: Гајдашка игра и Хајд у коло

Ђура Никовић, ученик II разреда, стар 11 година, свирао је на виолини Шубертов комад: Тугованка

Мирољуб Филиповић, ученик III разреда, стар 14 година, свирао је на виолини Феранилов: Веселац и Невелову: Шпанску игру

Кларинетски дует сачињавали су Миодраг Настић, стар 17 година и Војислав Гавриловић, стар 19 година

Дует труба били су Томислав Динкић, стар 18 година и Славко Крстић, стар 20 година

Школа је са десет ученика учествовала на I фестивалу музичких школа у Зајечару и добила две треће награде, једну за клавир и једну за трубу.⁶⁵

На другом фестивалу, одржаном такође у Зајечару маја месеца 1957, ваљевска музичка школа добила је три награде: другу награду за клавир и две треће награде за виолину и трубу.⁶⁶

60 „Млади музичари и Чехословачке у Ваљеву“, „Напред“, бр. 920 од 9. септембра 1966, стр. 5

61 Документа из породичне збирке Јосипа Боурека млађег

62 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), деловодни протоколи за 1954-1956, инв. бр. књ. 8

63 Исто, списи за 1956. годину, дел. бр. П-56/56

64 Исто

65 Исто, извештај о раду школе за 1956, дел. бр. П-100/56

66 Исто, извештаји школе за 1957. годину, дел. бр. П-102/57

Треба истаћи да су на фестивалима школе могле да пријаве такмичаре у камерном музицирању, а под таквим се сматрало музицирање од дуета до секстета, састављених од чланова који већ индивидуално наступају.

Године 1958. фестивал није одржан, а организација истог 1959. поново је припала Зајечару. У конкуренцији 11 музичких школа Србије, ваљевска Нижа музичка школа освојила је II место у укупном пласману, иза Зајечара. Добијене су три прве, једна друга и једна трећа награда.⁶⁷

Од укупно шест ученика петоро је било награђено. Награђени су првом наградом Зорица Илић, ученица VI разреда клавира, Јован Маљковић, ученик II разреда кларинета, Оливера Јанковић, ученица IV разреда клавира. Друга награда припала је Богданки Губеревац, ученици III разреда виолине, а трећа Ђури Никовићу, ученику V разреда виолине.⁶⁸

На четвртном омладинском музичком фестивалу, одржаном у Смедереву маја 1960. године, ваљевска музичка школа представила се у најбољем светлу. На овом музичком скупу освојила је прво место у конкуренцији 11 музичких школа у Србији.⁶⁹ Сличан успех постигла је на V музичком фестивалу у Чачку, када су Ваљевци освојили друго место у укупном пласману нижих музичких школа.⁷⁰

Године 1962, од 28. до 29. маја, Школа за основно музичко образовање из Ваљева била је домаћин Фестивала нижих музичких школа у Народној Републици Србији, који се одржавао шести пут по реду. Организатор фестивала био је Општински комитет народне омладине, који је за три првопласиране екипе обезбедио вредне награде. Стручни жири су сачињавали проф. Јела Кршић (професор Музичке академије у Београду), Љубивоје Николић (професор Средње музичке школе „Мокрањац“ у Београду), Алојз Стрнад (професор Средње музичке школе „Станковић“ у Београду) и професор Бојана Дунђерски, председник Удружења музичких педагога.⁷¹

Ученици су наступали са две композиције, од којих је једна била обавезна за све ученике фестивала, а једна је била по слободном избору, у оквиру школског програма.

На овом Фестивалу ученици ваљевске музичке школе освојили су пет првих и једну другу награду и у укупном пласману прво место.⁷²

На Фестивалу у Нишу 1963. школа је добила две прве и једну другу награду,⁷³ а у Крушевцу, годину дана касније, две прве, три друге и једну трећу награду, и у коначном пласману друго место у Србији.⁷⁴

67 Исто, извештаји о раду школе за 1959. годину, дел. бр. П-85/59

68 Зоран Јокимовић: „У згради која свира“, „Напред“ бр. 552, од 15. маја 1959

69 Ј. Стојић „Нови успех Ниже музичке школе“, „Напред“ бр. 604, стр. 5

70 "Музичка школа из Ваљева на фестивалу музичких школа у Чачку", „Напред“ бр. 652 од 19. маја 1961

71 "Прво место заузели Ваљевци", „Напред“ бр. 702 од 1. јуна 1962, стр. 5

72 Исто

73 Бр. Николић: „Концерт за искрен аплау“, „Напред“ бр. 752 од 7. јуна 1963, стр. 5

74 МИАв, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), извештаји школе за 1964. годину, дел. бр. 96/1

ГОДИНА	ФЕСТИВАЛСКЕ НАГРАДЕ			УКУПНО НАГРАДА
	I	II	III	
1956			2	
1957		1	2	
1959	3	1	1	
1960	2	2	2	
1961	1	2		
1962	5	1		
1963	2	1		
1964	2	3	1	
1965	1		3	
1966				
1967				
УКУПНО:	16	11	11	

Фестивалске награде

Девети по реду Фестивал музичких школа одржан је у Приштини маја 1965. Школу су представљали:⁷⁵

Слободан Милак, свирао је од Сита опус 32, II св. бр. 28 и Кихлеров III став Кончертина

Душан Јелић, свирао је Г. Б. Мартинијева, Гавота и Кихлеров Кончертино у стилу Вивалдија I став

Нада Вићентијевић, свирала је од Баха Мали прелудијум у *e-molu* бр. 6 и од Шумана Деда Мраз

Лидија Каенцо, свирала је од Моцарта Сонату у *G-duru* к. в. 283 III-став и Фантазију у *d-molu*

Олга Саздов, свирала је од Моцарта Сонату у *G-duru* к. в. 283 III став и од Менделсона Песму без речи у *g-molu* оп. 53

Драган Нинковић, свирао је од Моцарта Сонату у *G-duru* к. в. 283 III став и Рахмаџинова: Прелид у *cis-molu*

На овом Фестивалу школа је освојила III место у укупном пласману уз појединачно једну прву и три треће награде.⁷⁶

Поводом приказаних добрих резултата на Фестивалу музичких школа у Приштини, управа Удружења музичких педагога Србије одала је колективу Музичке школе „Живорад Грбић“ признање „желећи му даље и увек веће успехе, који би истовремено означавали и успон нашег музичког школства“.⁷⁷

На X музичком фестивалу у Бору и на XI у Смедереву школа није учествовала.

75 Исто, списи за 1965. годину, дел. бр. 65/1

76 Исто, дел. бр. 253/1

Исто, Уписница класа: хармоника, контрабас, труба, клавир, виолина 1964-1965, инв. бр. кв.22

77 Исто, списи за 1965. годину, дел. бр. 253/1

Ученици

На почетку прве школске 1954/55. године у Нижу музичку школу примљено је 54 ученика, али је број варирао, јер се током школске године уписало нових пет ученика у први разред.⁷⁸

Школске 1955/56. уведени су нови одсеци па је сходно томе, повећан и број ученика. У први разред уписало се 40 ученика, у други 22, трећи 11, четврти два и пети један ученик, укупно 76.⁷⁹ Неизбежно, овај број ученика се касније прилично осуо.

Постојале су две категорије ученика: редовни и ванредни. Ванредни су своје испите плаћали, а имали су право да полажу у јануарском, јунском⁸⁰ и августовском испитном року.

У првим годинама рада школе, за најталентованијег појединца сматрала се Зорица Илић, ученица клавирског одсека.⁸¹

Особена појава ваљевске Ниже музичке школе била је стална флукуација ученика, који су се уписивали у великом броју, али услед недостатка воље, инструментата и обавеза редовног школовања, многи су слабо похађали наставу и напуштали школу. Ипак, треба напоменути да је интересовање а похађање наставе било прилично веће од расположивог простора и кадра, што је у више случајева изазвало незадовољство родитеља.

Поред јавних, у школи су се одржавали интерни часови најмање два пута у току полугодишта. На њима су свирали талентовани ученици. Број учесника био је далеко већи него на јавним часовима, а то је била најбоља прилика да се лакше и више научи музичко градиво и увиде достигнућа других. Ученици су на интерним часовима наступали као солисти, у гудачком и оркестру хармоника.

За најталентованијег ученика школе шездесетих година сматрао се Драган Нинковић, ученик клавирског одсека, награђиван четири пута на фестивалима,⁸² од тога три пута првом наградом.

На почетку школске године, приликом уписа ученика, плаћали су се школи извесни доприноси, тзв. уписнине.⁸³ Уписнине су средства која је школа наменски трошила и користила за школски фонд, најчешће за набавку учила и проширење школског простора.

Већ смо више пута поновили да већина ученика при упису у музичку школу није имала своје инструменте због скупоће истих. Нарочито је то био случај са наставом клавира, јер је врло мали број ондашњих породица могао да купи свом детету овај инструмент. Средином педесетих година, на појединим одсе-

78 Исто, Уписница класа: виолина, клавир, школске 1954-1956. г. Н. М. Ш. инв. бр. књ. 11

79 Исто, Уписница група: клавир, виолина, труба, контрабас, виолончело, кларинет за 1955-1956. годину, инв. бр. књ. 12

80 Исто, Правилник о унутрашњем уређењу и раду за 1962. годину

81 Исто, Уписница класа: виолина, клавир, школска 1954-1955. године, инв. бр. књ. 11

82 Казивања Оливере Ђурђевић, бившег професора школе, забележена јула 2001

Казивања Снежане Шалдеве, бившег наставника школе, забележена јуна 2001

Фестивал музичких школа СР Србије 1956-1981, Београд 1981, стр. 70-71

83 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), деловодни протоколи 1958-1964, инв. бр. књ. 10

цима школа није наплаћивала коришћење школског инструментаријума, као што је био случај код дувачких одсека.⁸⁴ Да цене музичких инструмената нису биле мале говори и податак да је један полован, али добар цуг-тромбон 1962 коштао 110. 000 динара.⁸⁵ Наведимо да су наставници у музичкој школи у то време имали плату до 40.000 динара, па је онда потпуно разумљиво да су се малишани и њихови родитељи морали сналазити на разне начине да набаве инструмент.

Наставници

Октобра 1954. године Одсек за просвету и културу НОГО Ваљево, постао је за управитеља Ниже музичке школе у Ваљево Оливеру Савић-Дивљановић.⁸⁶ Прве школске 1954/55. године, у школи су била запослена два стална наставника (један од њих је био директор школе), ангажовани су хонорарно један наставник музике и два војна музичара из гарнизона. За обављање наставе војних музичара требало је да се добије одобрење војних власти. У току године школу су напустила два наставника а ангажован је капелник војне музике. Прве године рада школа није имала својих стипендиста, јер ова образовна установа није добро стајала са финансијама.⁸⁷

У току друге школске године повећао се број одсека па се повећао и број наставника са пет на седам.⁸⁸

НОГО Ваљево је новембра 1955. доделио стипендију Мирослави Костадиновић (удато Васиљевић), ученици Средње музичке школе „Мокрањац“ у Београду, а уговором је утврђено да би стипендиста после школовања имала обавезу да проведе најмање годину дана у Нижој музичкој школи Ваљево. Одлука о додељивању стипендије за музичку школу требало је да помогне решавању проблема наставног кадра.⁸⁹

Акутни проблем кадрова решавао се на једини могући начин: узимањем хонорарних наставника и то војних музичара са свршеном нижом школом. Сами наставници имали су у школи различит статус: наставник музике у сталном радном односу, стални хонорарни наставник, хонорарни наставник од часа и наставник који допуњује часове.⁹⁰

Марта месеца 1959. у школу је примљена Оливера Стојковић (удата Ђурђевић), са дипломом Музичке академије, теоријски одсек за солфеђо и клавир, тако да је школа добила свог првог наставника са факултетском дипломом.⁹¹

84 Казивања Томислава Бркића, бившег ученика школе, забележена 24. септембра 2001

85 Казивања Мирољуба Филиповића, бившег ученика школе, забележена јуна 2001

86 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), деловодни протоколи за 1954-1956, инв. бр. књ. 8

87 Исто, Извештај Н.М.Ш. о раду за 1955. годину, дел. бр. П-87/55, кут. бр. 34

88 Исто, Извештај о раду школе за 1956, дел. бр. П-100/56

89 Исто, деловодни протоколи за 1954-1956, инв. бр. књ. 8

90 Исто, Правилник о унутрашњем уређењу и раду за 1962. годину

91 Исто, деловодни протоколи 1958-1964, инв. бр. књ. 10

Наставни кадар

Школске 1960/61. ангажован је хонорарно војни музичар Армандо Каенцо, пореклом Италијан.⁹² Следеће године хонорарно је ангажован професор Трипо Симонути, предавач Средње музичке школе „Мокрањац“ у Београду. Професор Симонути добио је класу од 16 ученика I-VI разреда, а заменио је војне музичаре у вођењу школског гудачког оркестра.⁹³ Школске 1962/63. у школу је примљен Душан Костић, композитор, који је примио класу од 16 ученика I-VI разреда.⁹⁴ Поред наставе клавира, професор Костић водио је и обучавао хор музичке школе и припремао исти за одржавање концерата у току школске године.⁹⁵ За наставу клавира школске 1964/65. ангажовани су предавачи из Београда Снежина Шалдева и професор Зора Марковић, шеф клавијског одсека Средње музичке школе „Мокрањац“ у Београду.⁹⁶

Крајем школске 1964/65. због несређених прилика у школи, Савет за просвету и културу донео је одлуку да се смени директор ове установе. У образложењу је истакнуто да управитељ школе као организациони руководилац није испуњавао задатке школе и да је начином руковођења створио стање које није задовољавајуће. Стога је савет поставио другог директора, за којег је изразио наду да ће школу поставити на здраве основе.⁹⁷

92 Исто, Уписница група: клавир, виолина, хармоника, кларинет, труба 1960/61, инв. бр. књ. 17

93 Исто, Персонална документа, кут. бр. 32

94 Исто, Персонална документа (под словом Д

95 Исто, Уписница класа: клавир, виолина, хармоника, контрабас, кларинет 1963/64, инв. бр. књ. 21

96 Исто, Записник седница Школског одбора Музичке школе у Ваљеву 1963-1965, инв. бр. књ. 1

97 Исто, записници са седница Света школе 1965. год., записници седница Радне заједнице 1965. год., инв. бр. књ. 2

Септембра 1966. у школи је било запослено шесторо наставника с тим што су предмети виолина и хармоника били нестручно заступљени.⁹⁸ Средином шездесетих година инспектори наставе и стручни сарадници ретко су долазили у школу. Слабо се ишло на симпозијуме и семинаре за наставнике, организоване за стручно усавршавање. Школа је, очигледно, ушла у фазу великих ломова и почело је да се поставља питање њене даље будућности.

Криза и укидање школе

Школска 1966/67. отпочела је са знатно смањеним бројем ученика, јер је помињани Савет за просвету и културу СО Ваљево на својој седници од 28. јуна 1966. донео одлуку да се упис ученика у први разред музичке школе неће вршити⁹⁹ (напомињемо да су половину ђака чинили ученици првог разреда). Можда можемо узети ову одлуку СО Ваљево као један од првих аката гашења музичке школе, на чији је предлог стручна комисија Републичког просветно-педагошког завода извршила генералну инспекцију, којом се утврђивао стручни преглед рада наставника и реализација наставног програма у 1966. години. Том приликом комисија је констатовала да рад музичке школе „Живорад Грбић“ не може да задовољи. Комисија је при овом прегледу рада школе дала низ предлога како да се затечено стање поправи.¹⁰⁰

Ситуација у музичкој школи била је доиста тешка. Распоред часова није постојао, ученици су често губили часове услед недолажења наставника, а директор школе, као одговорно лице, није ништа предузимао да се ови проблеми реше.

У међувремену, стање у музичкој школи и са колегијалног и са педагошког аспекта се погоршало.¹⁰¹ Наставници су почели да губе сваки ауторитет у очима надлежних власти, али и ђачких родитеља. Наметало се више пута питање да ли је боље ову установу одржати или је укинута.¹⁰² За потребе културе и уметности једна оваква установа била је неопходна, а свакако, ни родитељима ученика није било свеједно каква ће бити њена судбина. Јавно мњење било је уверења да ова школа треба да постоји, да је чак неопходна. Све неповољне околности у школи утицале су да иста не стекне „афирмацију значајне културне институције“, због којих „није постала аниматор културног живота у Ваљеву“, што се од ње од оснивања очекивало.¹⁰³ Код надлежних власти стало се разматрати питање њеног даљег опстанка. Предлагало се припајање школе ваљевском Дому културе, што није одобрено. Такође, преговарало се и са музичком школом „Мокрањач“ и Београда „да она прихвати

98 Исто, извештаји за школску 1967. годину, дел. бр. 111/1

99 Исто, списи за 1966. годину, дел. бр. 165/1

100 Исто, списи за 1967. годину, дел. бр. 114/1

101 "Осуђени наставник и секретар муичке школе у Ваљеву", „Напред“ од 24. јуна 1966, бр. 909, стр. 9

102 "У питању је опстанак", „Напред“ од 24. марта 1967, бр. 948, стр. 4

103 "Укидање музичке школе", „Напред“ од 12. маја 1967, бр. 955, стр. 3

ваљевску музичку школу као своје одељење“, али ни тај предлог није прихваћен.¹⁰⁴ У току другог полугодиша школске 1966/67. године, просветни саветник за музичко васпитање Републичког завода за ППЗ¹⁰⁵ СР Србије поново је долазио ради инспекције у музичку школу „Живорад Грбић“ да се упозна и сагледа стање установе и да се увери да ли су предлози републичке стручне комисије из прошле године усвојени. Међутим, установљено је да се стање у школи уопште није поправило, већ и да се погоршало, нарочито по питању кадра, извођења наставе, реализације наставног програма и организације рада школе. Установљено је да један број ученика није похађао школу, а да од шест наставника само их је троје изводило наставу.¹⁰⁶ Савет за просвету и културу СО Ваљево, на својој седници од 6. маја 1967. године, разматрао је питање Музичке школе и донео закључак да се предложи СО Ваљево да донесе решење о престанку њеног рада. Дана 8. јуна СО Ваљево је предложила да се донесе решење о формирању ликвидационе комисије од три члана ради спровођења поступка редовне ликвидације ове установе.¹⁰⁷

СО Ваљево је одлуком од 6. јула прекинула даље финансирање школе и увела је у ликвидациони процес.¹⁰⁸

Време од јуна до јула 1967. остављено је за несметани завршетак школске године, али у поменутом периоду Општинско и Веће друштвених делатност СО Ваљево одлучују да се „одгоди доношење решења о укидању Ниже музичке школе у Ваљеву“. У извору, даље се каже да су „ове већа стала на становиште да је ова школа потребна граду и да је неопходно поново сагледати ситуацију и наћи могућности да школа нормално настави рад“.¹⁰⁹ Покушало се још једном, макар на кратко, да се одгоди решење о укидању. Међутим, општинско веће СО Ваљево је после дугог разматрања одлуку о укидању школе донело на поновљеној расправи 6. јула 1967.

После наведених општинских одлука колектив музичке школе делимично је прекинуо са међусобним гложењима, а Радна заједница школе оспорила је право Ликвидационе комисије. Радна заједница школе упутила је жалбу Извршном већу Скупштине СР Србије, сматрајући акте СО Ваљево незаконитим, а упутила је приговор и СО Ваљево.¹¹⁰

У међувремену, поменута већа СО Ваљево одлучила су да се за ученике III-VI разреда појединих класа обезбеди и школовање при ваљевском Дому културе да се овој установи преда целокупни инвентар школе са инструментима, средствима школе, архивом и документацијом. Наставни кадар требало је

104 Исто

105 Педагошко-просветни завод

106 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад грбић“ Ваљево (1954-1967), списи за 1967, дел. бр. 114/1

107 Исто

108 Исто, дел. бр. 114/2

109 "Музичка школа још се не укида", „Напред“ од 23. јуна 1967, бр. 961, стр. 5

110 МИАВ, Фонд: Музичка школа „Живорад Грбић“ Ваљево (1954-1967), списи за 1967. годину, дел. бр. 114/1

да обезбеди од квалификованих стрчњака са стране, у сарадњи са Средњом музичком школом „Мокрањац“ и Београда.¹¹¹ Такође, категорично је одлучено да дотадашњи наставници више не могу радити у овој установи.

Окружни Привредни суд у Београду, као регистарски, донео је 31. августа 1967. решење о ликвидацији Музичке школе „Живорад Грбић“ у Ваљеву.¹¹²

Музички течај и обнова музичке школе

По укидању Школе а основно музичко образовање „Живорад Грбић“ августа 1967. године, отворен је музички течај, а школа је постала нека врста издвојеног одељења школе „Мокрањац“, која је спроводила и своју организацију наставе. Музички течај је са наслеђеним средствима, у новој згради, и са новом органиацијом кренуо са радом октобра месеца 1967.¹¹³ После више месеци рада течаја, јавности се представио (у сали Дома културе) оркестар хармоника, предвођен професором Рафаилом Бламом, априла месеца 1968. године.¹¹⁴ У међувремену, у раду течаја појавили су се непремостиви проблеми: ученици су морали да одлазе у Београд да полагају испите, па их је мали број у оваквим условима завршио школу. Школске 1967/68. је 65 ученика завршило разред (већином су то били ученици хармонике), а следеће само двадесет троје.¹¹⁵ Но појавили су се још озбилнији проблеми финансијске природе. Наиме, Заједница образовања обавестила је Дом културе да овај вид образовања више неће бити финансиран, тако да се на овај начин показало потпуно одсуство разумевања надлежних власти за развој једне овакве установе.¹¹⁶

Како је одмицало време, све се више сазревало у уверењу да музички течај не може да надокнади школу. Тај став одавно су делили родитељи полазника течаја и јавно мњење града. Родитељи су били вољни да учествују у финансирању истог, али да он што пре прерасте у ранг школе. Полако се и у СО Ваљево долазило до сазнања да је Ваљеву потребна музичка школа.

Коначно, јуна 1969. године, образован је Иницијативни одбор СО Ваљево који је одлучио да музичка школа поново отпочне свој рад септембра месеца исте године.¹¹⁷ Школа је остала под кровом Дома културе у Ваљеву (то је требало да буде само привремено решење), а родитељи ученика сносили су део финансијских трошкова школе.

111 Исто

112 Исто, дел. бр. 114/3

113 "Музичка школа наставља рад", „Напред“ од 29. септембра 1967, бр. 975, стр. 5

114 "Први концерт младих хармоникаша", „Напред“ од 5. априла 1968, бр. 1002

115 "Поново се отвара Музичка школа", „Напред“ од 19. септембра 1969, стр. 5

116 М. Јоцић: „И ове године музички течај“, „Напред“ од 27. септембра 1968. бр. 1027, стр.5

117 "Поново се отвара Музичка школа", „Напред“ од 19. септембра 1969, стр. 5

РЕЗИМЕ

Отварање музичке школе 1954. године донео је преокрет у схватањима и музичком животу Ваљева у целини. У почетку утицај музичке школе на културна дешавања у граду није био велик, али се постепено повећавао. Школа је полако „излазила из својих зидова“ и почела едукативно да утиче на младе, али и на нешто старије, тако да је интересовање за ову установу из године у годину расло, што се показало и по броју ученика. Увођење више одсека показало се као правилан и промишљен потез, а стварање школског оркестра дало је значајну димензију школи, која се почела отелотворавати у бројним концертима „јавним часовима школе“ за грађанство у Ваљево, а касније и у другим местима. Школа је била добровољна, у њу су се уписивали ученици на основу пријемног испита, а уједно и специфична јер се бавила музичком уметношћу.

Дугогодишњи проблем школе био је проблем наставног кадра, јер војни музичари нису били у могућности да пруже адекватну наставу и образовање ученицима (нарочито у вишим разредима). Школа је, такође имала великих проблема са смештајем, јер су зграде које су коришћене биле неадекватни и слабо функционалне. Поменимо и то да је стање са школским инструментима често било поражавајуће.

У датим околностима и колико се то објективно могло, за ову установу, ипак се може рећи да је у наведеном периоду (1954-1969) имала успешан рад, наставнике који су из године у годину били све квалификованији, што се, све скупа узев, показало на такмичењима где су освајане бројне награде. Међутим, и поред озбиљног и преданог рада, пуног ентузијазма и пожртвованости наставника, школа је озбиљно трпела материјалне неприлике, недостатак простора и кадра, неразумевање средине итд. Све је то стварало слику тешкоћа које је школа тешко могла сама да реши. Из свега овога изродила су се неразумевања, подозрења, а касније и лоши међуљудски односи, који су довели до тешких криза, па и оних најтежих - до увођења принудних мера и укидања школе 1967. године. Свакако да су ови догађаји поразно деловали на стање музичке културе у ваљевском крају и на добар део јавности.

Међутим, чињеница да без музичке школе нема ни музичког образовања и васпитања, утицала је на свест људи да се поново стане размишљати о отварању ове установе. Експеримент општинских органа о раду расформиране музичке школе 1967-1969. није успео. Овај неуспех утицао је да се подигне глас јавности и надлежних општинских органа да се стање у музичком школству одлучно реши. И заиста, две године касније, 1969, отворена је нова страница у историји музичке школе која је изгубила своју зграду и преместила се у Дом културе, где ће и остати дужи низ година.

SUMMARY

The founding of music school in 1954 turned the events in attitudes and music life of Valjevo as a whole. In the beginning the influence of music school on cultural happenings in the town was not big, but it gradually increased. The school slowly "went outside its walls" and started having an educational effect on the young, but also on the older ones, so that the interest for this institution was growing through years, which was proved by the number of students. The introduction of a few departments proved to be a right and wise action and the forming of school orchestra gave an important significance to school which started organizing numerous concerts, „public school classes“ for the citizens of Valjevo, and later in other pla-

ces. The school was voluntary. Students enrolled on the basis of the entrance exam. It was also specific because it dealt with music art.

A longlasting problem of the school was the staff because army musicians were not able to organize adequate classes and give proper education to students (especially in higher grades). The school also had big problems with housing as the buildings which were used were inadequate and unfunctional. We should also mention that the situation with school instruments was crushing.

In such circumstances and with actual possibilities for this institution, it can be, however, said that in the mentioned period (1954-1969) it worked successfully; the teachers became more qualified over years which resulted at competitions where numerous prizes were won. But, although the work was serious and hard, full of enthusiasm and devotion of the teachers; the school seriously suffered from material troubles, lack of space and staff, misunderstanding of the community, etc. This made a picture of troubles which could hardly be solved by the school itself. The situation resulted in misunderstanding, suspicion and later in bad interpersonal relations which caused serious crises, even the most difficult ones - placing the school into receivership and suspension of the school in 1967. These events certainly had disastrous effects on the status of music culture in Valjevo region and on a great part of the public.

However, the fact that musical education is impossible without music school influenced the consciousness of people to start thinking again about the opening of this institution. The experiment of municipal authorities about the work of disbanded music school 1967-1969 failed. That failure resulted in the fight of the public and competent municipal authorities to solve the situation in musical school system. And really, two years later, in 1969, a new page was turned in the history of music school which lost its building and moved to Cultural hall, where it remained for many years.